

ERNST BOUWES

# an database naar lokale praktijk

Erkende sport- en beweginginterventies





“Voor professionals zijn wij het navigatiesysteem voor sport- en beweegaanpakken. Door kwalitatief goede sport- en beweginginterventies in te zetten, is het mogelijk om in de eigen lokale context sneller en effectiever het doel te bereiken”, zegt Ineke Kalkman, adviseur bij het Kenniscentrum Sport. “Daarom heeft het Ministerie van VWS ons in 2012 gevraagd om de bestaande sport- en beweginginterventies te inventariseren op kwaliteit om een beter overzicht te krijgen. Met de leefstijlinterventies van het RIVM Centrum Gezond Leven als voorbeeld hebben we met vijf landelijke kennisinstituten een standaard ontwikkeld om interventies te beoordelen op kwaliteit.”

**M**omenteel staan ruim 160 interventies in de database (zie [sportenbeweeginterventies.nl](http://sportenbeweeginterventies.nl)). “Het aanmelden en bijwerken van de interventies vergt aardig wat schrijfwerk, hetgeen meestal niet in de aard van de sportmensen zit. Maar als de interventie eenmaal goed is beschreven en in de database is opgenomen, dan zijn de eigenaren toch wel tevreden. Door het beschrijven van hun interventie krijgen ze zelf vaak een beter inzicht in hun aanpak en de resultaten ervan. Dit draagt bij aan de kwaliteit. Bovendien stellen sommige gemeenten, provincies en ook zorgverzekeraars een erkenning of de samenwerking met een erkende interventie als voorwaarde voor subsidieverstrekking. De beschrijving en alle ondersteunende documenten helpen buurtsportcoaches en andere uitvoerders bij het inzetten van de interventie in hun eigen gemeente. Zo hoeft het wiel niet iedere keer opnieuw uitgevonden te worden. Het is wel belangrijk te vermelden dat interventies vrijwel altijd aangepast kunnen worden aan de lokale context.”

### Effectiviteit

In de database staat ook een kwaliteitsoordeel, legt Kalkman uit. “De basis is een goede beschrijving van de interventies, waarbij goed is nagedacht over hoe het doel, de doelgroep, de aangeboden activiteiten en de verwachte resultaten op elkaar ingrijpen. Daarna komen interventies met een onderbouwing vanuit de literatuur. Dit geeft aan dat het aannemelijk is dat de interventie de beschreven resultaten oplevert. Op het hoogste niveau is door onderzoek naar de aanpak de effectiviteit aangetoond. Dat kost meer geld en meer

tijd, soms wel één of twee jaar. In onze sportdatabase heeft ongeveer tien procent van de ruim 160 aangeboden interventies de hoogste kwalificatie ontvangen. Kenniscentrum Sport ondersteunt interventie-eigenaren in dit proces en coördineert het geheel. Een onafhankelijke commissie met deskundigen voert deze beoordelingen uit.”

### Actueel overzicht

In de onlangs vernieuwde database van Kenniscentrum Sport kan iedereen via trefwoorden, op doelgroep en op leeftijd zoeken naar bestaande interventies. In de beschrijvingen zijn de resultaten te lezen, het aantal deelnemers, maar ook de aanpak en de onderbouwing waarom het werkt. Zo veel als mogelijk is gebruikgemaakt van beeldmateriaal en praktijkvoorbeelden. “Een succesvolle interventie als nijntje Bewegingsdiploma is al op veel plaatsen in Nederland ingezet”, stelt Kalkman vast. “De gebruikers mogen de interventie aanpassen aan de lokale context, zolang ze vasthouden aan de kernelementen en de doelen uit de beschrijving. Daarnaast

(BSV). Deze heeft als doel om bewoners in achterstandswijken structureel meer te laten sporten en bewegen én ze te betrekken bij het organiseren van activiteiten in de wijk. “We willen het zelforganiserend vermogen in de wijken benutten”, legt Erik Puyt van Team Sportservice, eigenaar van deze interventie, uit. Daarvoor is in Haarlem-Oost een samenwerking opgezet tussen SportSupport Kennemerland, de buurtsportcoaches, diverse maatschappelijke organisaties, sportverenigingen en onderwijs. SportSupport heeft de rol van projectleider aangenomen, waarbij het fungeert als ondersteunende en verbindende partij.

### Evenwicht

Uit deze samenwerking ontstaan ‘matches’, waardoor activiteiten opgezet kunnen worden die het beste bij de behoefte van de doelgroep aansluiten en hierdoor verduurzaamd kunnen worden. “Ervaring leert dat professionals in achterstandswijken regelmatig activiteiten opzetten zonder bewoners te betrekken. Dat willen we

**“We stimuleren jongeren om te participeren in de wijk, om uiteindelijk bijvoorbeeld zelf een activiteit op te zetten”**

vragen we de eigenaren om hun product actueel te houden. Als een basisinterventie na drie jaar geen update heeft gehad over de ontwikkelingen of niet meer actueel is, dan verwijderen we hem uit de database. Bij de hoger gekwalificeerden is die actualiteits- en evaluatietermijn vijf jaar. Op deze wijze houden we een mooi actueel overzicht van kwalitatief goede sport- en beweegaanpakken.”

### CASE 1 De Buurtsportvereniging

Een van de goed beschreven interventies in de database is de Buurtsportvereniging

met deze interventie veranderen. Wie bij ons mee wil doen aan een activiteit moet daar iets tegenover stellen, financieel dan wel in de vorm van zelforganisatie. Dat is de filosofie. Makkelijk gezegd, maar de uitvoering is behoorlijk complex. Het vinden van een evenwicht tussen het initiëren van nieuwe activiteiten en het benutten van de betrokkenheid van inwoners is precies de uitdaging bij de uitvoering van deze interventie.”

### Sportieve Buren

Zo kunnen kinderen vanaf een jaar of 3 voetballen bij voetbalvereniging HVV DSK



in de categorie 'mini-pups', zodat ze later bij de reguliere teams in kunnen stromen, vertelt Stephanie Matta, projectleider Buurtsportvereniging en buurtsportcoach bij SportSupport Kennemerland. "Verder hebben we vanuit de Buurtsportvereniging samen met het jongerenwerk 'Sportieve Buren' opgezet, waarin twee jongeren voor een laag tarief een appartement kunnen huren in een 'probleemstraat', op voorwaarde dat ze gratis leuke activiteiten voor de buurtkinderen organiseren. Op een grasveld voor de deur nemen de kinderen deel aan diverse sport- en beweegactiviteiten en doen ze spelletjes. Af en toe haken onze maatschappelijke partners daarop in door het geven van clinics in bijvoorbeeld kickboksen of basketbal. Dit zorgt ervoor dat de kinderen steeds meer gezichten leren kennen en zich vertrouwd en veilig voelen bij sport en bewegen op straat. Daardoor doen steeds meer kinderen mee aan de evenementen en activiteiten, ook buiten hun eigen straat om, en raken ouders bekend met de sport- en jongerenwerkers."

### Enthusiasme

Daarnaast loopt in Haarlem-Oost het project Next Generation, een samenwerking met Triple Threat, een stichting en basketbalvereniging, en jongerenwerk Streetcornerwork, vervolgt Matta. "Dat is niet zozeer een activiteit, maar daarin willen we het contact met de deelnemers aan de activiteiten intensiveren door ze te motiveren om hun zelforganiserend vermogen te benutten. 'Jongeren vinden en binden',



noemen we dat. We stimuleren hen om te participeren in de wijk, om uiteindelijk bijvoorbeeld zelf een activiteit op te zetten of zich juist te focussen op de promotie of communicatie ervan. De een vindt het leuk om als coach te fungeren bij een basketbalwedstrijdje, een ander kan goed video's maken of is actief op social media. Zo hebben we in mei een succesvol sporttoernooi laten organiseren op het Cruyff Court door acht jongeren uit de wijk. Dat enthousiasme moeten ze vervolgens overdragen op een andere groep, die het stokje overneemt voor de volgende uitgave. Next Generation is een aansprekende community in de buurt, waar ze graag bij willen horen."

### Match

Buurtsportvereniging Haarlem-Oost richt zich op de jeugd in lage inkomensbuurten. Voor elke activiteit wordt een match gevormd tussen een sportaanbieder met een activiteit en sociaal netwerk en een maat-

schappelijke organisatie die de kinderen, jongeren en schoolverlaters kan vinden, binden en begeleiden.

"Haarlem-Oost beschikt met DSK over een heel bijzondere voetbalvereniging met anderhalf voetbalveld middenin de wijk", vertelt Puyt. "Helaas zorgden jongeren buiten speeltijden voor overlast vanaf het terrein. De vereniging had daar zelf last van, terwijl de wijk haar daarop aankeek. Uit de evaluatie is nu gebleken dat de irritaties verminderd zijn door de toegenomen deelname aan de activiteiten bij DSK en een betere verbinding met de wijk. Alle partijen ervaren nu minder overlast en de jeugd maakt steeds intensiever sportief gebruik van de voetbalvelden. We hebben een klimaat geschapen waarin wijkbewoners meer met elkaar in gesprek gaan."

### Doorstroming

"Verder is het aantal lidmaatschappen bij de sportverenigingen in Haarlem-Oost flink toegenomen", vult Matta aan. "Meer

## Database sport- en beweginginterventies

Sinds 2012 werkt Kenniscentrum Sport aan een database met sport- en beweginginterventies, die van goede kwaliteit zijn en die in de praktijk al succesvol zijn gebleken. In de database vind je aanpakken die sporten en bewegen stimuleren. Maar ook interventies waar sport en bewegen als middel wordt ingezet om maatschappelijke doelen te realiseren zijn te vinden in dit praktische, actuele overzicht.

Sport- en beweginginterventies komen in aanmerking voor opname in de database na beoordeling door een onafhankelijke commissie. Kenniscentrum Sport coördineert dit proces en begeleidt en adviseert interventie-eigenaren in het traject naar erkenning en opname in de database. Momenteel staan ruim 160 interventies in de database. Hiervan zijn 113 interventies erkend op het niveau Goed Beschreven, 35 interventies zijn Goed Onderbouwd en 18 interventies zijn erkend op het niveau van Effectiviteit.

[www.sportenbeweeginterventies.nl](http://www.sportenbeweeginterventies.nl)

dan dertig procent van de BSV-deelnemers heeft zich bij de gelieerde sportclubs aangemeld, zoals de gymnastiekvereniging HLC, vecht- en verdedigingsvereniging Munen Muso en HVV DSK. De doelstelling van het project is daarmee ruimschoots gehaald en dat is heel bijzonder, want de doorstroom naar de verenigingen is altijd een moeilijk punt. Daarnaast ben ik heel blij als we moeilijk bereikbare meiden uit de buurt op een middag samen zien sporten, knutselen en kletsen én een cursus zien volgen om activiteiten te organiseren. Nog mooier is de koppeling met diverse maatschappelijke partners, die nog steeds stand houdt. De samenwerking groeit, waar vroeger meer voor eigen parochie gepreekt werd. Zij zijn bereid om themaoverschrijdende situaties met elkaar op te lossen.”

### Lokale component

“Bij de BSV gaat het niet zozeer om ‘de vereniging’ als wel om ‘het verenigen’ an sich”, geeft Puyt aan. “Het samenkomen en je inzetten voor iets dat je gezamenlijk belangrijk vindt. Als je meedoet aan Next Generation, dan verwachten de anderen ook iets van je. De jongeren spreken elkaar aan op hun verantwoordelijkheden. Daarbij is de lokale component heel belangrijk. Je moet weten aan te sluiten bij de bestaande contacten in de wijk. Zo heeft Haarlem-Oost veel jongerenwerkers, die via de BSV sport en bewegen kunnen aanbieden als activiteit, maar juist ook jongeren kunnen toeleiden naar het sport- en beweegaanbod.”

### Uitrollen in het land

“Intussen is een stappenplan ontwikkeld voor het uitrollen van de BSV in andere gemeenten”, vertelt Puyt. “Deze interventie is overgenomen in tientallen andere lage inkomensbuurten in het land. De trekker kan een vereniging zijn, maar ook een koepel waaronder verschillende sportaanbieders en maatschappelijke jeugdorganisaties gekoppeld zijn. Investeren in het lokale netwerk is daarbij een voorwaarde, waarbij de betrokkenheid



van de bewoners en maatschappelijke organisaties de sleutel tot succes is. Samen met hen bepaal je welke activiteiten je binnen de BSV wilt opzetten en hoe je deze gaat organiseren. Alleen dan kom je tot duurzaam aanbod.” Als eigenaar van de interventie kan Team Sportservice op verschillende onderdelen ondersteunen. “Momenteel werken wij, ondersteund door ZonMw, aan het uitbreiden van het ondersteuningsaanbod, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van modules op het gebied van gesprekstechnieken, het vergroten van vrijwillige inzet in de wijk en netwerkvorming”, aldus Puyt.

### CASE 2 Nijntje Bewegdiploma

“Het Nijntje Bewegdiploma was een initiatief van Mercis BV, de uitgever van

de Bruna-boekjes en de eigenaar van het beeldmerk”, kijkt Tanja Bracco Gartner (KNGU) terug. “Zij wilden Nijntje graag verbinden met bewegen en vonden in de KNGU een partner met dezelfde ambities. De KNGU is eigenaar van de interventie, die inmiddels met het kwaliteitsoordeel ‘goed onderbouwd’ is opgenomen in de database met sport- en beweeginterventies. De KNGU heeft de aanpak ontwikkeld en Mercis heeft alle illustraties en de vormgeving aangeleverd en treedt tevens als sponsor op. Uiteraard hebben zij ook het diploma ontworpen.”

### Drietrapsraket

Gymsport Leiden, toen nog Gymnastiekvereniging Jahn, behoorde in 2014 tot de eerste afnemers van de interventie, vertelt begeleider Jan de Knecht. “Eerst ge-

bruikten we het programma alleen intern in de vereniging en als scholing voor de kinder- en kleuterlessen, daarna, door fusies met anderen, ook in allerlei andere vormen, zoals in kinderdagverblijven en binnenkort ook in de wijken. Dan functioneert het als een drietrapsraket met het Bewegingsdiploma 1 van dertig lessen op de kinderopvang, waarna Bewegingsdiploma 2 volgt op de BSO en in de onderbouw van het basisonderwijs. De derde stap is dat de kinderen doorstromen naar het reguliere sportaanbod binnen Gymsport Leiden. Onze docenten hebben allemaal de speci-

die meent dat het verdienen van een Bewegingsdiploma net zo normaal zou moeten zijn voor de jeugd als het behalen van een zwemb diploma. Een kind leert zelfs makkelijker zwemmen als het al goed kan bewegen.”

De KNGU heeft haar pedagogische visie uitgeschreven, vervolgt Bracco Gartner. “Daarin is het gedachtegoed van Nijntje de basis, waarbij we het kind plezier in bewegen willen meegeven. We zoeken nu ook de samenwerking met andere sportbonden, zodat zij het Bewegingsdiploma ook bij de aangesloten clubs introduceren. De

## “We hebben een klimaat geschapen waarin wijkbewoners meer met elkaar in gesprek gaan”

ale scholing van de KNGU gevolgd om de interventie te mogen uitvoeren.”

### Plezier in bewegen

Daarmee kan de KNGU de kwaliteit van het Nijntje Bewegingsdiploma waarborgen, zegt Bracco Gartner. “Als eigenaar van de interventie is het kwaliteitsbehoud voor ons heel belangrijk. Dat doen we door het opleiden van de begeleiders, de trainers en de docenten van de kinderen. We geven alleen een keurmerk uit als de mensen een opleiding hebben gevolgd. Het mooie bij Gymsport Leiden is dat ze de deelnemers na het behalen van Bewegingsdiploma 2 diverse disciplines kunnen aanbieden om in verder te sporten. Dan kunnen ze binnen de vereniging blijven. Al is het doel van de interventie vooral om het plezier in het bewegen te laten voelen. Daarnaast krijgen kinderen een goede motorische basis voor elke sport die ze willen doen.”

### Net zo normaal als een zwemb diploma

“De interventie heeft een belangrijk opvoedkundig doel”, meent De Knecht, “namelijk het leren bewegen op de juiste wijze. Dit past ook in de visie van de KNGU,

volleybalbond werkt bijvoorbeeld ook al met het diploma. Verder is vaak de gemeente de initiator, waarna wij de buurtsportcoaches opleiden. Zij kunnen dan in het eerste jaar op scholen de lessen geven. Vervolgens kunnen de docenten dat overnemen, nadat ze bij ons een scholing gevolgd hebben.”

## Inzet (erkende) sport- en bewegingsinterventies is sterk vraaggestuurd

Het Mulier Instituut heeft onder (potentiële) gebruikers een verdiepend onderzoek gedaan naar de bekendheid en inzet van erkende sport- en bewegingsinterventies.

### Wist je dat...

- negen op de tien gemeentebesturen sport en negen op de tien buurtsportcoaches sport- en bewegingsinterventies inzetten om de sport- en bewegingsdeelname onder inwoners te stimuleren, en de helft hiervan ook erkende sport- en bewegingsinterventies gebruikt?
- de inzet van (erkende) sport- en bewegingsinterventies sterk vraaggestuurd is? Bij de keuze voor een interventie is het belangrijk dat deze aansluit bij de gekozen doelgroep en het gemeente- en/of verenigingsbeleid, dat deze aan te passen is aan de lokale situatie en betaalbaar is;
- gemeentebesturen sport en buurtsportcoaches een belangrijke rol spelen bij het kiezen van een aanpak voor sport- en bewegingsstimulering van inwoners, maar de meeste gemeenten nog niet actief sturen op het gebruik van erkende interventies?
- te weinig kennis over erkende sport- en bewegingsinterventies en het al hebben van voldoende sport- en bewegingsaanbod belangrijke redenen zijn om geen gebruik te maken van erkende sport- en bewegingsinterventies?
- de manier waarop erkende sport- en bewegingsinterventies worden uitgevoerd verschilt, maar de ervaringen van betrokkenen overwegend positief zijn?
- binnen de Sportkunde- en ALO-opleidingen nog weinig aandacht is voor erkende sport- en bewegingsinterventies en de online databases?

Meer resultaten zien van het onderzoek? Kijk op [www.mulierinstituut.nl](http://www.mulierinstituut.nl).